

О. Г. Білорус

**ПОСТИНДУСТРІАЛЬНА КОРПОРАТИВНА
ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ГІПЕРФІНАНСІАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ
ЕКОНОМІЧНОГО ВІДТВОРЕННЯ**

На початку XXI ст. розвиток відтворювальних процесів відбувається на тлі глобальної фінансово-економічної кризи, яка набуває системного, структурного й гібридного характеру та розвивається переважно не у виробничій, а у фінансово-банківській сфері, в нових специфічних умовах постіндустріального глобального капіталізму. Специфіка глобальної системної кризи полягає не тільки в її перетворенні з кризи надвиробництва в кризу надспоживання ресурсів, а, головним чином, у перевиробництві й надспоживанні штучних, віртуальних капіталів спекулятивно-фіктивного характеру. У статті з наукових позицій глобальної політекономії та економічної глобалістики розглядаються гостроактуальні проблеми глобалізації відтворювальних процесів в умовах постіндустріальної корпоративної світ-системи глобалізму та гіперфінансіалізації світової економіки. Сформульовано прогностичні припущення й прикладні рекомендації щодо посилення контролю процесів фінансової глобалізації та їхніх соціально-економічних наслідків в умовах формування світ-системи глобалізму. Підкреслено необхідність перебудови всієї глобальної фінансової системи, що виключає гіпертрофоване відтворення й надспоживання фіктивних грошей.

Ключові слова: корпоративна глобалізація, гіперфінансіалізація, світ-система глобалізму, економічне відтворення, надспоживання, перевиробництво, нооекономіка.

Літ. 17.

О. Г. Белорус

**ПОСТИНДУСТРИАЛЬНАЯ КОРПОРАТИВНАЯ
ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ГИПЕРФИНАНСИАЛИЗАЦИЯ ПРОЦЕССОВ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО ВОСПРОИЗВОДСТВА**

В начале XXI в. развитие воспроизводственных процессов проходит на фоне глобально-го финансово-экономического кризиса, который приобретает системный, структурный и гибридный характер и развивается преимущественно не в производственной, а в финансово-банковской сфере, в новых специфических условиях постиндустриального глобального капитализма. Специфика глобального системного кризиса заключается не только в его преобразовании из кризиса перепроизводства в кризис сверхпотребления ресурсов, но, главным образом, в перепроизводстве и сверхпотреблении искусственных, виртуальных капиталов спекулятивно-фиктивного характера. В статье с научных позиций глобальной политэкономии и экономической глобалистики рассматриваются остроактуальные проблемы глобализации воспроизводственных процессов в условиях постиндустриальной корпоративной мир-системы глобализма и гиперфинансиализации мировой экономики. Сформулированы прогностические предположения и прикладные рекомендации по усилению контроля процессов финансовой глобализации и их социально-экономических последствий в условиях формирования мир-системы глобализма. Подчеркнута необходимость перестройки всей глобальной финансовой системы, исключающей гипертрофированное воспроизводство и сверхпотребление фиктивных денег.

Ключевые слова: корпоративная глобализация, гиперфинансиализация, мир-система глобализма, экономическое воспроизводство, сверхпотребление, перепроизводство, ноо-экономика.

© Білорус О. Г., 2015

Oleh Bilorus

POSTINDUSTRIAL CORPORATE GLOBALIZATION AND HYPERFINANCIALISATION OF ECONOMIC REPRODUCTION PROCESSES

At the beginning of the XXI century development of reproduction processes occurs against the backdrop of the global financial and economic crisis, which obtains systemic, structural and hybrid character and develops not primarily in the production sector, but mainly in the financial and banking sector under the new conditions of post-industrial global capitalism. The specifics of the global systemic crisis is not only in its transformation from a crisis of overproduction to the crisis of the overconsumption of resources, but mainly in the crisis of overproduction and overconsumption of artificial, virtual capital speculative fictitious character. The article from a scientific point of global political economy and globalization and economic challenges of globalization considers extremely actual reproductive processes in the post-industrial world system of globalism and hyperfinancialisation of the world economy. Forward-looking assumptions and applied recommendations are formulated concerning strengthening the control over processes of financial globalization and its socio-economic impact under the emerging world system of globalism. It is stressed out the need for restructuring the entire global financial system, which excludes hyper reproduction and overconsumption of fictitious money.

Keywords: corporate globalization, hyperfinancialisation, world system of globalism, economic reproduction, overconsumption, overproduction, nooeconomics.

JEL classification: F63, F65, G01.

Неухильне нарощення масштабів і ускладнення структури глобальних трансформацій, формування та еволюція світ-системи постіндустріального корпоративного глобалізму — усе це веде до радикальних зрушень у системі глобального відтворення, модифікуючи його характер і закономірності розвитку. Глобалізація відтворення як об'єктивна закономірність відображує не лише результати глобальної інтернаціоналізації та інтеграції, а й дедалі більший вплив нового, *глобального суспільно-технологічного способу виробництва*.

У першому десятилітті ХХІ ст. розвиток відтворювальних процесів відбувається на тлі глобальної фінансово-економічної кризи, котра набуває системного, структурного й гібридного характеру. Вона зароджується та розгортається переважно не у виробничій сфері, як це було в епоху капіталістичного індустріалізму, а у фінансово-банківській, у нових, специфічних умовах постіндустріального глобального капіталізму [1].

Специфіка глобальної системної кризи полягає не тільки в її перетворенні з кризи перевиробництва на кризу надспоживання ресурсів, але, головним чином, у перевиробництві та надспоживанні штучних, віртуальних капіталів спекулятивно-фіктивного характеру. Глобальна гіперфінансіалізація деформує глобальні процеси, віртуалізує та підриває розвиток глобальної економіки.

Сучасні процеси відтворення об'єктивно відображають специфіку нинішнього етапу еволюції виробничих сил і виробничих відносин епохи постіндустріальної глобалізації. Світова господарська система та критична маса національних економік у ході їх співрозвитку у другій половині ХХ ст. і першій декаді ХХІ ст. пройшли особливий етап трансформації, глобальної інтеграції

та глобальної неоконвергенції, в процесах яких закладені підвалини нової глобальної соціально-економічної системи, світ-системи постіндустріального корпоративного глобалізму.

Дедалі рельєфніше й сильніше проявляються нові закономірності економічного розвитку. Суспільне виробництво й відтворення стали глобальними процесами. Як і економічні категорії праці, вартості, власності, ціни, прибутку, ринку, конкуренції, капіталу. Ці драматичні трансформації категорій та інститутів не могли радикально не вплинути на *формаційну й цивілізаційну еволюцію світового співтовариства* за умов кількісно та якісно нового рівня розвитку матеріального базису глобальної праці й виробництва. Глобалізація сучасного капіталізму та перша глобально-системна криза лише підтверджують викладене вище положення, логічний висновок якого полягає в імперативній необхідності формування нових економічних інститутів, а також економічних, організаційних і організаційно-технологічних відносин, що відповідатимуть новому рівню розвитку *та глобальному характеру виробничих сил* [2—4].

Без розуміння цього не можливий пошук виходу з кризи глобального капіталізму та кризи *глобальної фінансової цивілізації*, що зароджується, з її фінансіалізацією й надфінансіалізацією глобального відтворення, котрі ведуть до віртуалізації глобальної економіки та до безперспективного надспоживання матеріальних, фінансових ресурсів і людського капіталу заради монопольних надприбутків глобальних корпорацій. Приватні інтереси отримання надприбутку реально стають історичним анахронізмом з точки зору цілепокладання всього глобального відтворення, оскільки суперечать природним цілям виробництва, заводячи його в системну кризу та глухий кут розвитку.

Історичний процес становлення суспільного виробництва в ХХІ ст. набуває специфічного характеру й нових форм, що позначається на масштабах і результатах глобального відтворення. Нова глобальна система відтворення об'єктивно вимагає реалізації нових цілей та інтересів [5]. Ще в ХІХ ст. К. Маркс, підкреслюючи історичну безперервність розвитку виробництва та його дію на характер економічних відносин і форму чи тип суспільного ладу, наголосив, що “кожна форма суспільства має певне *виробництво*, яке визначає місце та вплив усіх інших виробництв і відносини котрого так само визначають місце й вплив усіх інших відносин” [6, с. 43].

Якщо формаційна й цивілізаційна сутність сучасного глобального суспільства полягає насамперед у новому характері та рівні розвитку глобального виробництва у формі глобально-інтегрованих виробничо-економічних систем (глобальні ринки, глобально-технологічні виробничі ланцюжки та мережі), то становлення глобального виробництва й нового глобального суспільно-технологічного способу виробництва є водночас становленням і еволюцією нового глобально-інтегрованого ладу. З нашої точки зору, таким

новим глобальним суспільним ладом буде *корпоративна світ-система глобалізму*. Ця система глобальної інтеграції також матиме еволюційно-трансформаційний характер [7]. Основний напрям її еволюції — становлення й розвиток адекватних їй виробничо-економічних відносин.

Питання генезису, еволюції і структури сучасного глобального виробництва та відтворювальних процесів безпосередньо стосуються розроблення концепцій національних, глобально-орієнтованих стратегій розвитку економік в умовах світ-системи глобалізму. Перші спроби формування таких наукових концепцій робилися наприкінці ХХ ст. [8; 9]. На жаль, органи влади багатьох транзитивних країн, у т. ч. України, з об'єктивних і, головним чином, суб'єктивних причин не забезпечили розроблення національних стратегій розвитку довгострокового характеру, а й надалі обмежуються тимчасовими рятівними заходами, лише нагромаджуючи проблеми [9]. Водночас авангардні країни (США, Японія, Китай, Індія, Бразилія, Малайзія та ін.) успішно розвиваються на базі довгострокових глобально-орієнтованих стратегій.

У жорстких умовах світ-системи глобалізму, де зовнішні глобальні фактори розвитку беззаперечно домінують над внутрішніми, розроблення й реалізація конкурентних глобально-орієнтованих національних стратегій є історичним імперативом. Зазначене стосується передусім транзитивних країн, яких у світі кілька десятків. За своїм характером такі стратегії повинні передбачати не наздоганяючий, а мобілізаційний, інноваційно-випереджальний розвиток. Виконанню цього завдання великою мірою може сприяти теоретичне розроблення проблем глобальних трансформацій і глобальної інтеграції, важливу роль у якому відіграють інститути системи Національної академії наук України, зокрема Українська наукова школа глобалістики.

На нашу думку, при дослідженні проблем відтворення в умовах глобалізації та глобальної інтеграції особливу увагу слід приділити аналізу генезису нових економічних відносин, котрі відображають сутність нового *глобального суспільно-технологічного способу виробництва*, структури та інститутів глобальної економічної системи. Виникнення глобального виробництва базується на еволюції попередніх історичних процесів останнього та праці за функціонування індустріальних економічних систем, їх глобальної інтеграції й неоконвергенції.

Глобалізація виробництва визначає розвиток національних економічних систем, а через них і трансформацію суспільств і держав, поетапно перетворюючи їх на регіонально й глобально інтегровані системи. Глобальна економічна інтеграція стала найважливішим фактором сучасного й майбутнього соціально-економічного розвитку [10—12]. Разом із тим визначальним фактором становлення та поступу глобальних виробничо-економічних відносин є безперервний якісний розвиток виробничих сил, і насамперед нових знарядь виробництва й технологій.

Останнім часом дослідники генезису і структури сучасного виробництва та проблем глобального розвитку приділяють особливу увагу розкриттю інтеграційних зв'язків системи “виробництво — суспільство” в їх еволюції й трансформації. Об'єктивний характер таких зв'язків і взаємовплив було висвітлено вже в працях К. Маркса та Ф. Енгельса. Ці дослідники підкресливали об'єктивний характер становлення й поступу суспільства в системі “виробництво — суспільство” та обґрунтували провідну роль суспільної праці й виробництва у формуванні та трансформації суспільства. За їхньою логікою ринкове виробництво породжує й відтворює “риннок-державу”, що не відповідає об'єктивному соціальному призначенню та функціям держави. У цьому закладено величезну суперечність розвитку. Як стверджує Дж. Сорос, у XXI ст. економіка повинна бути ринковою, а держава — соціальною [2]. Соціалізація держав є історичним компромісом капіталізму заради виживання.

Сьогодні процеси глобального й національного соціально-економічного відтворення перебігають в умовах різкого поглиблення згаданої антагоністичної суперечності, для подолання котрої глобальний капітал пішов шляхом “великого компромісу” з національними державами, допускаючи часткову соціалізацію процесів відтворення та всієї системи виробничих відносин. Окрім того, задля контрбалансу глобальний капіталізм почав розвивати наднаціональні й транснаціональні, а також глобальні виробничо-економічні системи, технологічні ланцюжки та мережі в організаційних формах транснаціональних і глобальних корпорацій. Водночас він пішов шляхом реалізації стратегій дематеріалізації виробництва, змінюючи структурну побудову відтворювальних процесів у бік “розширеного” відтворення фіктивного глобального капіталу через перетворення глобальних корпорацій із виробничо-ринкових на фінансово-ринкові, основною спеціалізацією яких стала фінансово-банківська спекулятивна діяльність із її особливою інженерією, що виробляє тисячі нових фіктивно-віртуальних спекулятивних продуктів. Зазначене дало змогу глобальним корпораціям вийти з-під реального контролю країн походження та перебування, створити власні корпоративні “держави в державах”. Завдяки політиці глобальної фінансіалізації та гіперфінансіалізації відтворювальних процесів такі корпорації посилюють свій контроль над економікою й політикою багатьох країн та реалізують власні стратегії формування світ-системи глобалізму, забезпечуючи собі можливість експлуатації всіх світових ресурсів, включаючи національні капітали.

Руками глобальних корпорацій світ-система глобалізму контролює не лише економічне, точніше фінансово-економічне відтворення, а й соціальне, тим самим сприяючи розвиткові світ-системи корпоративного глобалізму як нової всесвітньої формаційної системи. Адже, якщо виробництво та панівні виробничі відносини стали глобальними, таким самим неминуче стане й суспільство та його нові цивілізаційна й формаційна системи.

Формування світ-системи корпоративного глобалізму означає перехід від постіндустріальної цивілізації до нової — *інформаційно-фінансової*, що, вочевидь, кардинально вплине на трансформацію відтворювальних процесів. У новій глобальній системі розширеного відтворення особливо істотно зростуть значення й масштаби відтворення людського капіталу та інформаційно-інтелектуальних ресурсів, а це неодмінно відкриє шлях соціалізації виробничих відносин і демократизації відносин з приводу розподілу знову створеного глобального суспільного продукту.

Як і глобальний корпоративний капіталізм, формаційна світ-система глобалізму та глобальна фінансова цивілізаційна система стануть транзитивними системами переходу до нового глобального суспільства. Анахронічна глобальна економічна система приватної наживи в історичній перспективі обов'язково поступиться місцем новій соціальної системі — глобального солідаризму та ноосферного розвитку.

Сучасні процеси глобального розвитку надають нового характеру, цілей і масштабів глобальним відтворювальним процесам. Нова система глобального відтворення розвивається під впливом внутрішніх суперечностей глобального капіталізму, котрі загострюються та характеризуються розгортанням хронічної системної кризи, що переконливо засвідчила світова системна криза 2008—2010 рр. Хоча її глобальні соціально-економічні наслідки вивчені ще недостатньо, уже зараз можна зробити висновок про її хронічну природу, іманентність нинішньої світової фінансово-економічної системи та потенційну можливість почастищення світових кризових потрясінь.

Капіталістичне виробництво, історично розвиваючись, робить відтворення дедалі більш інтенсивним, масштабним, всезагальним. Так само при переході в процесах глобального відтворення від мети виробництва фінансової доданої вартості до виробництва інноваційно-інформаційної вартості як рушія розвитку буде, вочевидь, створена адекватна база еволюції нової цивілізаційно-формаційної системи. Аналіз сучасних глобальних трансформацій, їх характеру й наслідків допомагає зрозуміти економічні категорії, структуру відтворення та виробничих відносин майбутніх форм глобального суспільства і його відтворювальної системи [6, с. 42]. Уся історія капіталу й капіталістичного виробництва полягає в розвитку їхніх обох сторін — виробництва додаткової вартості та відтворення процесів суспільної праці. За К. Марксом капітал є історично перехідною категорією, а суспільна праця та її відтворення — вічною категорією, притаманною всім суспільно-економічним формаціям, у т. ч. майбутнім. Саме тому в прийдешніх відтворювальних процесах частка відтворення людського капіталу та інтелектуальної праці зростатиме. Як і частка інтелектуальної власності, котра не відчужується в процесах праці й виробництва та має потенційну здатність до мультиплікації інтелектуальної вартості і власності.

Інтелектуалізація праці й виробництва, підвищення частки всезагальної праці у формуванні глобальної вартості веде не тільки до трансформації структури глобального відтворення, а й до створення нового, глобального, суспільно-економічного формаційного світоустрою. Таким чином, у надрах світ-системи постіндустріального корпоративного глобалізму нині зароджується економічна база нового глобального суспільства. Постіндустріальне капіталістичне товарне відтворення є безпосереднім підґрунтям і базою зародження глобального виробництва та майбутньої формаційної світ-системи глобалізму. Як підкреслював Гегель, “речі ще немає, коли вона вже починається...” [13, с. 153].

Новий глобальний суспільно-технологічний спосіб виробництва формується на наших очах. Це висуває принципово нові вимоги й імперативи до національних і міжнародних економічних стратегій, особливо транзитивних країн, котрі мусять позбутися наздоганяючих стратегій розвитку на користь постіндустріальній неоконвергенції та синхронізації відтворювальних процесів і структур із європейськими та глобальними структурами.

При дослідженні сучасних проблем глобального відтворення неможливо оминати питання галузевої структури відтворювальних процесів. Відома наукова доктрина К. Маркса про те, що у сфері обігу немає приросту вартості, а відбувається лише перерозподіл виробничої вартості, очевидно, історично застаріла. В умовах глобальної економіки у сфері обігу створені потужні індустріальні виробничі структури: інформаційна, транспортна індустрія та ін., котрі беруть безпосередню участь у формуванні доданої вартості як учасники глобальних всезагальної праці й виробництва. Цікавою є подальша суперечлива еволюція наведеної вище доктрини К. Маркса: “...капітал не може виникнути з обігу... капітал ...повинен виникнути в обігу й водночас не в обігу” [14, с. 176].

На відміну від традиційної капіталістичної економіки, де засоби виробництва повністю відокремлені (відчужені) від працівника та не належать приватному власникові, в умовах інтелектуалізації глобального відтворення інтелектуальна власність працівника не відчужується, хоча й бере участь у створенні нової вартості через механізм мультиплікації вартості [15]. У світлі зазначеного під час інтелектуалізації глобальної економіки й у процесах глобального відтворення модифікуються відносини експлуатації робочої сили. Функція експлуатації суспільного процесу праці та антагонізм інтересів капіталіста-експлуататора й працівника трансформується з боку експлуатації людського капіталу в напрямі збільшення експлуатації матеріальних, особливо фінансових, складових капіталу. При цьому глобальна експлуатація не слабшає, а навіть посилюється.

Розвиток сучасного глобального капіталістичного відтворення є розвитком двох його сторін: зростання масштабів виробництва та поглиблення суспільного характеру відтворення; ускладнення форм і посилення впливу приватновласницької, антисуспільної й антидержавної сутності глобальних корпоративних структур, що за К. Марксом веде до непримиренного конфлікту

та неминучої ліквідації економічної системи приватної наживи [14, с. 343]. Зазначене відкриває історичний шлях до створення системи нової, неантагоністичної економіки майбутнього глобального розвитку — економіки солідарної співучасті й співпраці, нооекономіки.

Становлення й розвиток глобального капіталу та системи глобального відтворення має відомі позитивні наслідки. Як транзитивна формаційна система глобальний капіталізм, розширюючи масштаби і структуру відтворення, прискорює процес зародження нового суспільно-технологічного способу виробництва й тим самим створює передумови для розвитку нових виробничих відносин і організаційних форм глобальних відтворювальних процесів. Еволюція системи глобальної праці та виробництва, вочевидь, не призведе до скасування товарного характеру виробництва, так само як вона не може скасувати глобального поділу праці. Водночас неминучі революційні технологічні стрибки спричинять відповідні трансформації глобального поділу праці й процесів відтворення та вимагатимуть становлення нових виробничих відносин.

Процеси відтворення глобального фінансового капіталу, глобальні фінансові асиметрії відтворення, глобалізація фінансово-економічних криз та їхніх наслідків стали найважливішими об'єктами сучасних досліджень у галузі економічної глобалістики. Проблеми фінансової глобалізації, генезису фінансової світ-системи глобалізму, фінансіалізації й гіперфінансіалізації відтворювальних процесів, формування нової глобальної фінансової цивілізації будуть, мабуть, найбільш злободенними та перспективними напрямками досліджень у сфері глобалістики у XXI ст. Цілий ряд учених підкреслює загрозливий характер наростаючої й випереджальної динаміки глобального руху фіктивних капіталів порівняно з рухом вартості реальної товарної маси, що збільшує відрив фінансового сектору від сектору реальної економіки та веде до віртуалізації глобальних фінансів. Масштаби фінансових операцій на міжнародних кредитних, інвестиційних і валютних ринках на кілька порядків перевищують обсяги товарно-збутової діяльності. На кожен долар реального сектору світової економіки нині припадає до 100 дол. у фінансовій сфері [16].

Згадані асиметрії, розриви і випереджальна динаміка капіталообміну у фінансовому секторі деформують макроекономічні пропорції глобальних відтворювальних процесів. Обсяги світового фондового ринку наразі більш ніж удвічі перевищують світовий ВВП. При цьому на країни Великої сімки припадає понад 75 % його обсягу, тобто у 2 рази більше за їхню частку у світовому ВВП. Спекулятивні фінансові похідні беззаперечно домінують на ринках над акціями корпорацій і державними борговими зобов'язаннями.

Злоякісна спекуляція глобальних фінансових ринків уже охоплює понад 95 % загальної кількості операцій та в багато десятків разів перевищує вартість реального світового товарообігу [10]. Зростаюча “рукотворна” перенасиченість (oversaturation) світових фінансових ринків є прямим наслідком

фінансового глобалізму. Вона загрожує дестабілізацією світових відтворювальних процесів та є передумовою й фактором сучасних фінансових криз, типовим прикладом яких стала глобальна фінансова криза 2008—2010 рр., руйнівний вплив котрої в більшості країн відчувається й досі.

Глобалізація кризових процесів у другій половині ХХ ст. перетворилася на об'єктивну закономірність світового економічного розвитку. Видозмінюються характер і структура економічних криз шляхом переходу від промислових криз до фінансових та від циклічних криз надвиробництва до "гібридних" системно-структурних глобальних криз надвиробництва, перенакопичення й надспоживання штучних фінансових ресурсів. Глобальні фінансові кризи мають особливо руйнівний характер у транзитивно-трансформаційних країнах і тих, що розвиваються, котрі змушені споживати фіктивно-віртуальні фінансові ресурси. Навіть потужні надрозвинуті країни, наприклад Японія, стають жертвами кризи фінансової віртуалізації та помітно втрачають досягнутий рівень глобальної конкурентоспроможності. У 1981 р. на Міжнародній конференції ООН у Токіо, присвяченій структурним зрушенням у світовій економіці, автор цих рядків, який на той час був директором Департаменту промисловості, науки й технологій Європейської економічної комісії ООН, передбачив небувало затяжну фінансову кризу віртуалізованої японської економіки, що викликало подив, адже в умовах технологічного буму країни цей прогноз видавався її уряду й бізнесу нездійсненним. Утім, така криза стала реальністю. Вона виникла через повний відрив фінансово-банківської системи від реальної економіки й ослаблення механізмів безпеки розвитку та мала величезні негативні наслідки, що відчуваються дотепер [17].

На нинішній стадії формування й розвитку світ-системи глобалізму національні відтворювальні системи, особливо транзитивних країн і тих, що розвиваються, функціонують у вкрай несприятливих умовах фінансової глобалізації та штучно-спекулятивної гіпертрофії фінансових ринків із їхньою домінуючою, дедалі зростаючою масою грошових замінників і похідних валютно-банківської спекулятивної інженерії.

Зупинити цю валютно-фінансову чуму ХХІ ст., своєрідний глобальний фінансовий тайфун не під силу національним державам і навіть міжнародним організаціям, оскільки поява та злоякісне неконтрольоване зростання спекулятивних секторів світового фінансового ринку є закономірним явищем, котре відповідає колосальним фінансовим інтересам глобальних корпорацій, які з виробничих систем переросли в глобально-фінансові спекулятивні структури, що експлуатують економіки країн і навіть їхні капітали. Також закономірним є почастищення фінансових криз і збільшення їхніх масштабів від національних до глобальних.

За останніх 20 років у світі зафіксовано понад 10 великомасштабних фінансових криз, глибина й негативні соціально-економічні наслідки яких зростають, що загрожує руйнуванням глобальної системи відтворення та блокуванням

процесів глобальної інтеграції. На наше переконання, без об'єднання довгострокових і цілеспрямованих зусиль світової спільноти, міжнародних інтеграційних об'єднань та міжнародних організацій, без глобального лідерства головних світових економічних центрів, без створення системи контролю глобальних фінансових ринків, а також нової валютно-фінансової системи світу розв'язати цю найважливішу проблему глобального розвитку буде неможливо.

У ХХІ ст. настала нова постіндустріальна ера та глобальна фінансова цивілізація. Постають питання: у чому полягає сутність і специфіка нової ери та якою буде ця нова цивілізація? Від теоретичних і практичних відповідей на ці головні питання майбутнього залежить доля всього світового співтовариства та кожної людини — члена нового глобального суспільства. У пошуках відповіді на ці питання слід виходити з того, що в III тисячолітті людство вже не зможе далі йти традиційним шляхом екстенсивного розвитку й традиційного відтворення, оскільки основні ресурси біосфери для цього вичерпані. Тому подальша гонка виробництва заради фінансових надприбутків і *розширеного відтворення глобального капіталу* стає неможливою та перетворюється на найбільшу загрозу глобальному розвитку [1].

Економічно неприйнятним і навіть загрозливим стає надспоживання всіх видів ресурсів розвитку, й надто злякисне перевиробництво та надспоживання віртуально-фінансових ресурсів, що трансформує процеси глобального відтворення в глобальне казино. Крім того, у зв'язку з глобальними демографічними процесами та зростанням чисельності людства понад 12 млрд осіб постане потреба в кардинальній перебудові механізмів відтворення ресурсів споживання та принципово новій структурі відтворюваного глобального продукту.

Теперішня система приватної власності на засоби виробництва та прибутку має бути замінена новою, нео-/нооекономічною, системою або через систему розподілу, або через прогресивне оподаткування доходів та їх перерозподіл. У ході розвитку глобального відтворення на базі нових економічних відносин і розподілу стає неминучою еволюція організаційно-виробничих відносин у напрямі створення критичної маси колективних форм власності та відповідних демократичних способів і принципів первинного розподілу й перерозподілу суспільного продукту.

За таких умов, враховуючи неминучий сценарій подальшого розвитку ринкової системи глобального відтворення, зростатиме роль так званого народного капіталу, котрий базується не на олігархічно-кланових інтересах і надприбутках монополій, а на трудових заощадженнях працівників як виробничої, так і невиробничої сфер. Очевидно, в майбутній багатоукладній економіці критичну масу капіталу складатиме народний і державний капітал. Громадяни можуть мати акції як державного, так і народного капіталу, між котрими розвиватиметься специфічна форма конкуренції за залучення інтелектуального капіталу та за його найпродуктивніше використання.

Стимулююча диференціація в оплаті праці й розподілі її новоствореного продукту збережеться. Збільшиться роль самоврядування асоційованих товаровиробників. Панівними формами власності на засоби виробництва у виробничій сфері будуть колективна власність (75 %) і державна (загальнонародна) власність (25 %), а в невиробничій сфері — державна (загальнонародна) власність (75 %) та колективно-асоційована власність (25 %). Особиста власність збережеться, але вирішальної ролі в процесах відтворення не відіграватиме. Вона відтворюватиметься через участь у розширеному відтворенні власності домогосподарств. Усе зазначене стосується досить далекої історичної перспективи поступу глобальної економічної системи. А на нинішньому, постіндустріальному, етапі розвитку людство реально вступило в нову епоху еволюції глобальної фінансової цивілізації. Ця епоха висуває принципово нові імперативи та вимагає формування й реалізації нових національних, регіональних та інтегровано-глобальних стратегій розвитку та відтворення в найближчі століття.

Колишня надрозвинута індустріально-аграрна держава Україна наприкінці ХХ ст. вступила в еру нової, глобальної, цивілізації на межі національної соціально-економічної катастрофи, перетворившись на одну з найбільш бідніших країн Європи. Ослаблена економічно, вона стала потенційно легкою здобиччю для надмілітаризованої Росії. Після ядерного самороззброєння як третьої у світі ядерної сили держави — гаранті безпеки України не забезпечили її інтеграцію до глобальної системи безпеки (НАТО) та до найбільшої у світі системи економічної й політичної інтеграції (ЄС). Одразу ж після здобуття незалежності в 1991 р. унаслідок розпаду СРСР реально постало питання самого існування Української держави. І до 2015 р. вона не змогла відновити рівень виробництва ВВП 1990 р., що вказує на хронічну кризу відтворення, кризу державного управління [8].

Головним імперативом соціально-економічного розвитку України, як і інших транзитивних країн, на нинішньому етапі глобалізації, глобальної інтеграції, конкуренції й неоконвергенції є невідкладне розроблення та ефективна реалізація глобально-орієнтованої стратегії розвитку до 2030 р., стратегії національного порятунку й суверенного розвитку.

Список використаних джерел

1. *Piketty T. Capital in the 21st Century : monograph / T. Piketty. — Paris, 2013. — 685 p.*
2. *Сорос Дж. Кризис глобального капитализма / Дж. Сорос ; пер. с англ. — К. : Основы, 1999. — 259 с.*
3. *Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture / R. Robertson. — London : Sage, 1995.*
4. *Wallerstein I. The Modern World System / I. Wallerstein. — London : Harper Collins, 1993.*
5. *Гурьев Д. В. Становление общественного производства / Д. В. Гурьев. — М. : Политиздат, 1973. — 263 с.*

6. *Маркс К.* Сочинения : в 50 т. Т. 46, ч. 1 / К. Маркс, Ф. Энгельс. — 2-е изд. — М. : Политиздат, 1968. — 560 с.
7. Эволюция мировой системы глобализма (стратегические императивы развития) : кол. моногр. / О. Г. Белорус, А. В. Гаврилюк, О. В. Зернецкая и др. ; рук. авт. кол. и науч. ред. О. Г. Белорус ; ГВУЗ “Киев. нац. экон. ун-т им. В. Гетьмана”. — К., 2014. — 429 с.
8. *Білорус О. Г.* Глобалізація і національна стратегія України : монографія / О. Г. Білорус. — К., 2001. — 300 с.
9. Глобальні трансформації і стратегії розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, О. М. Гончаренко та ін. ; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. — К., 1998. — 416 с.
10. *Лук'яненко Д. Г.* Глобальна економічна інтеграція : монографія / Д. Г. Лук'яненко ; ДВНЗ “Київ. нац. экон. ун-т ім. В. Гетьмана”. — К. : Нац. підруч., 2008. — 219 с.
11. *Hill J. K.* Global Political Economy / J. K. Hill. — Oxford : Oxford University Press, 2005.
12. *Яковець Ю. В.* Глобализация и взаимодействие цивилизаций / Ю. В. Яковец. — М. : ЗАО “Изд-во “Экономика”, 2003. — 441 с.
13. *Гегель Г. В. Ф.* Сочинения : в 14 т. Т. 1 / Г. В. Ф. Гегель. — М. : Госиздат, 1929. — 368 с.
14. *Маркс К.* Сочинения : в 50 т. Т. 23 / К. Маркс, Ф. Энгельс. — 2-е изд. — М. : Политиздат, 1960. — 907 с.
15. *Белорус О. Г.* Экономическая система глобализма : монография / О. Г. Белорус ; НАН Украины, Ин-т мир. экономики и междунар. отношений, ГВУЗ “Киев. нац. экон. ун-т им. В. Гетьмана”. — К., 2003. — 376 с.
16. *Белорус О. Г.* Мировой структурный кризис и трансформации глобальной финансовой системы / О. Г. Белорус // Економічний часопис-XXI. — 2014. — № 7-8 (1). — С. 4—7.
17. *Bilorus O. H.* Report on Study Tour and UN Conference on Structural Changes in European and World Economies / O. H. Bilorus. — Tokio : Geneva : N. Y., 1982.